

Press nedenfra har endret det politiske landskapet i Midtøsten. Da kan bomber virke mot sin hensikt, skriver **Mark Taylor**.

Demokrati fra blå himmel?

Mark Taylor
**MED ANDRE
ORD**

(25. mars 2011) Debattene som nå raser både for og mot militær intervensjon i Libya, har som vanlig nesten ingenting å gjøre med det som skjer i landet. Både venstre- og høyresiden kjemper sine ideologiske kamper med få referanser til den faktiske dynamikken på bakken eller i regionen.

En slik moralisering er til veldig liten hjelp for dem som begunstiges med våre bomber. Så: la oss legge i vei gjennom tåka av retorikk og se etter litt sollys.

For det første: stridighetene i den arabiske verden handler om å fastslå et enkelt prinsipp: at suvereniteten ligger hos folket. Gjennom å avsette diktatorene har revolusjonene i Tunisia og Egypt lyktes med dette, selv om den interne dynamikken er forskjellig i hvert tilfelle. Om de vil lykkes med noe særlig mer (demokrati, rettsstat, beskyttelse av rettigheter, osv.), gjenstår å se.

Libyernes forsøk på å kopiere suksessen ble til å begynne slått tilbake. Det samme skjedde i Bahrain. I Jemen og Syria er situasjonen fortsatt uavklart. I hvert enkelt tilfelle har mye stått og falt på effektiviteten og organiseringen av de prodemokratiske bevegelsene. I Egypt,

«For å komme videre nå, trenger vi en megler. Det åpenbare valget er Tyrkia»

Tunisia og Jemen er de godt organisert, eller har i det minste viktige organiserte deler av samfunnet på sin side (nye sosiale bevegelse, organiserte yrkessammenslutninger, fagforeninger, islamistiske og sekulære opposisjonspartier). I Libya er det ikke slik.

Mye avhenger også av voldsbruk, både utenlandsk og innenlandsk. I Egypt og Tunisia

FAKTA

Krigføring i Libya:

■ Lørdag i forrige uke startet operasjon «Oddyssey dawn», en militær intervensjon mot Libyas regime, basert på FNs resolusjon 1973.

■ Debatten om operasjonen har rast både i sikkerhetsrådet og mellom mange av verdens mektigste land.

■ Den manglende strategien på bakken, dårlig lederskap i luften, og trusselen den utgjør mot den regionale bevegelsen i retning demokrati taler for å avslutte operasjonen, skriver Mark Taylor.

■ Taylor mener Tyrkia bør ta rollen som megler, og sette i gang prosessen med demilitarisering av konflikten i Libya.

Forfatteren:

■ Mark Taylor er forsker ved Fafo.

unngekk man av ulike grunner kraftige militærtiltak, hvilket er siste utvei for et truet regime. I skrivende stund anstrenger de seg for å unngå dette i Jemen også. I alle disse stridighetene er strategien og taktikken med «folkemakt» og massemobilisering helt grunnleggende.

I Libya mislyktes dette. Gaddafis bombastiske enetale er nå overdøvet av vestlige bomber. Men det er ingen tvil om at bombene ikke ville ha falt i Libya uten revolusjonene i Egypt og Tunisia og protestene i Bahrain og Jemen. Hvis Ghaddafi hadde drept demonstranter eller Libya hadde sunket ned i borgerkrig i fjor, med regionens øvrige diktatorer trygt på plass, ville det ikke blitt noen utenlandsk intervensjon.

Grunnen er at disse revolusjonene og protestene har forandret regionens politiske landskap.

Resultatet er at diktatorene og deres vestlige støttespillere, samt islamister og nykonservative er satt på hælene. Striden i dagens arabiske verden er sekulær – ikke i betydningen ikke-religiøs, men i den forstand at disse bevegelsene krever rettigheter og frihet, både politisk og økonomisk. Fordi disse kravene kommer nedenfra, fordi de har nådd fram i Tunisia og Egypt, og fordi de

sprer seg som ild i tørt gress, har de redefinert politisk legitimitet i regionen. Nå er skillelinjen i regionen ikke øst-vest, muslimer mot resten, pro- eller antiimperialistisk, eller humanitær intervensjon mot regimeendring. Skillelinjen i regionen går mellom demokratisk revolusjon og kontrarevolusjon.

Politikken har endelig vendt tilbake til den arabiske verden. Etter hvert som protestene i Libya har gått gradvis over i borgerkrig, har opposisjonen fastholdt sitt fokus på å velte Gaddafi.

Når det gjelder intervensjonen, derimot, er ting mindre sikkert. FNs sikkerhetsråds resolusjoner 1970 og 1973 godkjenner i praksis bruk av militær luftmakt for å beskytte områder mot tung beskyttelse fra bakken og luften. Men humanitært har de begrenset virkning: Luftmakt hindrer ikke bevæpnede menn fra å begå lokale grusomheter. Intervensjon skaper ikke demokrati. Og luftmakt avsetter ikke Gaddafi, men gir begrenset beskyttelse til mulig nytte for opposisjonsbevegelsen som prøver å fjerne ham.

En intervensjon handler aldri om bare én ting. Storbritannia har økonomiske interesser de vil beskytte, og i likhet med Frankrike har de begått noen politiske blemmer som havner beleilig i skyggen av bombing i Libya – Storbritannia hjalp Gaddafi inn i det gode selskap og har oljeinteresser; Frankrike var på feil side i Tunisia. Men ingen av dem kunne agere alene i Midtøsten. De trengte et rettslig grunnlag fra FN, og klarte nesten å splitte sikkerhetsrådet. Men de trengte USA enda mer.

Obama skjønte at ingen ville gjøre noe uten ham. Det skjønte også den arabiske verden, en arabiske verden som er midt oppe i en demokratisk omveltning, en arabisk verden som i dag dømmer deg ut ifra om du er for eller imot demokratisk revolusjon. Selv om Libya ikke er av vital strategisk interesse for USA, demret det langsomt for Obamas rådgivere at enhver handlingsvegring i Libya ville tilskrives USA, og at det å ikke gripe inn ville være ødeleggende for amerikanske interesser i regionen. Å gjøre ingenting og la den libyske opposisjonen bli slakket ned, kunne gitt en baksmell som ville undergravd alle USA-støttede regimer som kappes om å vise tegn til reformvilje, samt Saudi Arabia. Det ville ha forvandlet striden i regionen slik at kampen for demokrati ble definert som en kamp mot USA (og hos Clinton ville Gaddafis voldsbruk kanskje

FARLIG SPILL: En libysk mann protesterer for lederen Gaddafi i området, skriver Mark Taylor.

også lokke fram nifse tanker om gjentakelse av ektemannens feilvurderinger av Rwanda).

USA hadde ingen gode alternativer i Libya, så de valgte det minst dårlige, et som ga mulighet for å være på riktig side i denne saken og dekke over det faktum at de ganske sikkert vil være på feil side i Bahrain, Saudi-Arabia og Jemen. USA trekker seg nå raskt i bakgrunnen, med stor motvilje til å bli dratt inn i nok en langvarig opprørsbekjempelse i denne regionen (celler hvor som helst for den saks skyld). USA vil ha noen andre til å lede.

Europa er splittet, og styringen overlates til Storbritannias statsminister Cameron og Frankrikes president Sarkozy. Det er svært bekymringsfullt. Ingen av dem viser tegn til å forstå i hvilken grad dette ikke er

deres kamp. Krigslysten deres gir en reell fare for at det som begynte med en viss støtte i regionen, vil forverres til en gjentakelse av Irak: Vestlig intervensjon helt uten regional støtte, som trekker ut i et tiår eller mer. Det er nettopp dette scenarioet motstanderne av intervensjon i Libya frykter, og det gjør de rett i.

Det ville vært en katastrofe for demokratiet i regionen. En lang utenlandsk krig i Libya åpner for at demokratiske revolusjoner med massiv folkestøtte blir assosiert med regimeendring påtvunget fra utlandet. Det kan være nyttig for innenlandske opposisjonister å framstille alle de som nå protesterer i Jemen, Syria, Marokko og Bahrain som provestlige, når det i realiteten er hjemlige protestbevegelser med egen agenda.

Dette tjener de langsiktige interessene til vestmaktene, som

nå ser mot Golfen og lurar på om Saudi-Arabia står for tur. Det er også i samsvar med interessene til islamistene i regionen, som til tross for motstand mot sittende diktatorer, ikke er vennligsinnet innstilt til det sekulære innholdet – rettigheter og frihet – i kravene som framsettes i flere av de ledende revolusjonene (dette gjelder også for Iran). Den arabiske våren har få venner.

Av gode grunner – reell beskyttelse og støtte til libysk opposisjon, og en motvillig supermakt uten noen egentlig strategisk interesse av å fortsette kampen – var flyforbudssonen ingen dårlig idé. Men av like gode grunner – ingen klar strategi på bakken, intet tydelig lederskap i luften, og en reell trussel mot den regionale bevegelsen i retning av demokrati – må det nå bli slutt på den.

Det må sparkes i gang en

politisk prosess med sikte på endring. Siden det nå later til å gå mot en faktisk deling av landet, får vi trolig noe som likner på en forhandling mellom Bagdad og Nord-Kurdistan (også en gang beskyttet av flyforbudssonen). Målet bør være en gradvis overgang til midlertidig maktdeling og etter hvert valg, og de hovedansvarlige for internasjonale forbrytelser må stilles til ansvar (og amnesti for dem som bryter med regimet).

Det kortsiktige målet bør være våpenhvile, men diplomatisk virksomhet trenger ikke å være avhengig av det. Strategien bør være å demilitarisere den politiske kampen og etablere akseptable spilleregler for politisk konkurranse i Libya. Resultatet blir ganske sikkert marginalisering av Gaddafi – som både har skapt og opprettholdt en nesten personifisert maktstruktur – til fordel for de som er

villige til å institusjonalisere politikken i landet.

Det blir ikke lett. Verken Gaddafi og hans allierte eller den libyske opposisjonen virker særlig godt organisert eller samstemt. Hos opposisjonen er det ingen garanti for at demokratene blant dem blir vinnerne av den uunngåelige interne maktkampen. Hvis tidligere erfaringer i regionen er noen indikasjon, vinner de som snakker flytende engelsk – begunstiget med internasjonal støtte og legitimitet, uavhengig av hvilken forhistorie de har på områder som demokrati og korrupsjon. Dette må unngås. Plassen ved diplomatenes bord må gå til de som har demokratisk troverdighet.

For å komme i gang trenger vi en megler. FN og den arabiske liga har diskvalifisert seg selv, det samme har medlemmene av koalisjonen (sorry, Norge). Italienerne er diskreditert på grunn av tette bånd til Gaddafi. Tyskerne er for langt unna. Egypterne og tunisiere er for opptatt med sine egne problemer.

Det åpenbare valget er Tyrkia. Tyrkia var mot intervensjon, men har oppfordret Gaddafi til å gå av. Viktigere er det at landet har brukt sin stilling i Europa og Nato til å legge bånd på Storbritannia og Frankrike. De har med rette vært kritiske til Sarkozys entusiasme for militæraksjoner og mistenksomme til franske intensjoner. Tyrkia har etterspurt spesifikke betingelser for Nato-kommando og kontrolltiltak for å begrense mulighetene for sivile tap, og tar selv bare del i marineblokaden. Det er et demokrati og styres av et islamistisk parti. Det har betydelige økonomiske interesser i Libya. Det har en aktiv og dreven utenriksminister. Alt dette gir tilgang, innflytelse og et potensielt nyttig tillitsnivå hos alle parter. Alt dette vil være nødvendig, dersom det skal være noe håp om å dra de to sidene inn i noen form for politisk prosess.

USA og deres allierte tvinges nå til å velge side, land for land, ut fra demokratibevegelsenes suksess på bakkeplan. Men de venter for å se om revolusjon eller kontrarevolusjon vil dominere regionen. En diplomatisk inngripen fra Tyrkia nå, med støtte fra EU og den afrikanske union, og i samråd med Den arabiske liga og sikkerhetsrådet, kan skape rom for dialog og sette i gang prosessen med demilitarisering av konflikten i Libya.

Demokratiet dør i krig. Det er desperat behov for å begynne demilitarisering av konflikten i Libya nå. Den arabiske våren skriket etter sollys.

Mark Taylor